

להנחיל אדמה חדשה

יוסף ויץ

שהיתה בבעלות עברית לפני הכן מדינת ישראל. לא שהאדמה ההיא מיושבת כבר כולה עד קצה האפשרות ואין בה מקום פנוי לקליטת מתנחלים נוספים. אלא מפני שתוספת ישוב בה, במדה שהיא באה להשלים ישובים קיימים, גם אם היא כמות לא מבוטלת ביחס לקיים, הרי תיעשה כמעט מאליה כההליך טבעי, ואם היא באה ליסוד ישר בים חדשים הרי לא עתה זמנה, שהרי יישובה של הארץ הנכבשת קודם.

ג. האדמה הנטושה לא תשוב לעולם לבעליה הנפקדים ממדינת ישראל, משום שהנפקדים האלה לא יחדלו להיות נפקדים. אין בדעת כותב טורים אלה לחזור כאן על הדיון בפרשה זו, שנעשה על ידו במקומות אחרים, אך לרגל ענינו יצוינו הטעמים העיקריים לאי־חזירת הנפקדים למדינת ישראל:

1. הערבים שכנינו נחלצו רובם למלחמה עלינו בדעת ושלא מדעת; נטישתם את בתיהם ואת נחלותיהם ומנוסתם אל אחיהם הנלחמים בנו היתה בידם תחבולה להקל על אויבינו שיגברו עלינו וישמידונו מהר ובשובם זהו להם נכסו לשלל ולמלקות. אם לא בפועל הרי בכוח היו כולם אויבינו.

2. חזירתם של הנפקדים תהא כרוכה במעֵי מסה כלכלית כבדה על המדינה הצעירה ועל החוזרים. הם יחזרו למשק הרוס הטעון כדק מן היסוד, וידיהם ריקות, ואף קופת המדינה לא תוכל לסייע להם, בהיותה גדושה לא כסף כי אם חובות, שהמלחמה גרמה להן, זו המלחמה, שהם, אם לא הביאות עלינו, סייעו לה, על כל פנים. החוזרים יהיו גאלצים, איפוא, להמשיך כאן חיי פליטים מבחינה כלכלית.

3. הטינה בלבם של הנפקדים כלפי הישוב העברי, על סבלותם מפגעי המלחמה, שלא תימחה כה מהר, וההסתה מצד הערבים השכנים שעינם רעה במדינת ישראל, עלולות לטפח בלבם אי־נאמנות למדינת ישראל גם אם יכריזו על לויאליות, ומכאן ועד לתקיעת סכין בגב — בכל שעת כושר להם — אין הדרך רחוקה. מיעוט ערבי יתר על המידה — תקלה צפויה ממנו למדינת ישראל; מיעוט של פליטים חוֹרֵים — לא כל שכן.

תיכנון מדיניותנו הישובית־כלכלית בארץ, מחושב ומכוון לתכלית הציונית, היה לנו מאז ומתמיד צוֹהִים ומשאת־נפש, שרבים מקרבנו נזקקו לו, הגוהו וגם יזמהו, אלא שדרך ההגשמה היתה אזוקה וחסומה. היסודות שעליהם נתמכו התכניות שלנו — אדמה, מים, עליה ופיתוח, — לא ברשותנו היו, והמפתחות אליהם בידי בעלים זרים ושומרים מתנכלים הופקדו, כל פעולת־קרקע במסגרת תיכנונו נתקלה בכוחות מנוגדים, וכל מעשה־ישוב רצוי נופץ בגזירת השלטון המתנכר. בפירורים פירורים מפוזרים נרכשה בידנו הארץ, ובנקודות נקודות זעירות נכבשו לנו עמדות. אך הנה התחוללה לעינינו תמורה גדולה. רוח ישראל פרצה בתנופה עצומה את המחסומים, כבשה בידיה את מפתחות הארץ ודרך ההגשמה שוחררה מאויקיה ומשומריה־אויביה. עתה, רק עתה, באה שעתו של תיכנון תכניות מחושבות, מבוססות על מדיניות עצמאית ומכוונת לכל צרכי המדינה, כתרבותיים ככל־כליים, ובראש לכל, צרכה היסודי של המדינה — ההתנחלות בארץ. מה שלא ניתן לנו בתקופות השונות של הציונות, הושג עתה, ולמעלה מה־משוער, עם כיבוש המולדת בחרבם של בנינו ובדםם. ולא רק זכות היא לנו, אלא חובה לכוון מעתה את מעשינו להתנחלות רבת־מידות לפי קוֹי־תכנית נטויים מראש.

מאמר זה מבקש לשרטט אילו קוים לתכנית התנחלות זו.

ב.

נקודות־היסוד לקוֹי־התכנית הן:

א. הארץ שבמסגרת הנרשא שלנו — תחומיה חופפים את תחומי־כיבושיו של צבא ישראל וכוח־שיפוסה של מדינת־ישראל. הם, אמנם, עלולים וצריכים להשתנות וע״י כך תתרחב הארץ, ביחוד באזורי השרון והשומרון, אבל כוח־הקליטה של כל שטח נוסף, אם יבוא בדרכי־שלום, ובדרכים אלה אנו בוחרים עתה כאז, לא יגדל אלא במקצת, ולא יגרור אחריו שינוי ניכר בקוֹי־התכנית, כאשר יבואר במרוצת הדברים.

ב. ההתנחלות החדשה שעליה ידובר כאן מכוונת להתנחלות בחלקי הארץ הנכבשים ועל האדמה הנטושה; ואינה כוללת את האדמה

יוכל הנפקד למצוא מקלט קבוע במקום מפלטו, ברכשו לו מעמד של קיום בקרקע או במסחר וכיוצא באלה פרנסות, ושנית, כדי שינותקו קשריו מנכסיו אלה. כי רק אם יקבל בעל הנכס סים תמורה של כסף או שוה־כסף, לא יזכרם ולא יפקדם על בניו ובני־בניו, שהיהודים גולתו מהם. רק בזאת יושג השלום המבוקש באופן שלם.

ה. חשלום התמורה בעד נכסי הנפקדים. כלומר בעד האדמה הנאמדת בעשרות מיליונים לירות ישראליות, לא יוכל להעשות על ידי מדינת ישראל, כי הוא למעלה מיכלתה הכס־פית היום ואף בשנים הבאות. גם אין הוא מחור בתו של הישוב המעט, נושא־המדינה, שאין האדמה הזאת דרושה לו ולבניו, אלא לאלה העולים ואשר יעלו ברבבותיהם מקרב יהודי הגולה. גאולת אדמה זו היא, איפוא, מחובתו של העם היהודי כולו לתפוצותיו. האדמה הנגאלת בכספי העם עתידה לשמש לעולים בסיס בל ימוט תחת רגליהם, והיא צריכה, איפוא, להיות קנינו של העם כולו ולא רק של חלק ממנו, שממשלת ישראל היא באת־כוחו, כשם שהיא באת־כוחם של שאר אזרחיה שאינם מבני העם. אדמת הנפקדים הנגאלת בית־קיבול היא ומקום־קליטה לבני העם האלה שלא תוחלף ולא תומר, — היא קרן קיימת לישראל.

ו. על האדמה הנטושה שהיתה בבעלותם של ערבים נפקדים, יש להוסיף, במסגרת תכנית־ההתנחלות, שטחים שבעליהם אינם שייכים לסוג הנפקדים, אבל מעבדיהם כאריסים גמנים עליהם. אלה הם שטחי־קרקע שבעליהם הם הממשלת והגרמנים, להוציא שטחי קרקע שבעליהם הם חברות מיסיון, שאם כי מעבדיהם האריסים נפקדים הם, אינם גכללים בתכניתנו.

ג

מידת האדמה הנטושה הנתונה להלן באה מתוך סיכום שטחים של הכפרים הנטושים לגמרי. הכפרים הנטושים בחלקם לא נכללו בה, וכן לא נכללו שטחי הקרקע שבתוך תחום מדינת ישראל, אם הכפרים שאליהם הם משתייכים נמצאים מחוץ לתחום. לעומתם כלולים בה כל שטחיהם של הכפרים הנמצאים בתוך התחום, גם אם חלק מהם נמצא מעבר לקו. שני הסוגים האלה מאוונים כמעט, ואף על פי כן יש להדגיש שמספרי הסיכום המובאים כאן אינם מעוינים, אבל קרובים לדיוק.

4. יציאת ערבים מתחומי מדינת ישראל אינה התרחשות בלתי נמנעת מלכתחילה, ועובר דחה אינה מן ההפתעות שמעולם לא שוערו מראש. להיפך. על אפשרות כזאת, ומתוך שיקולים תכניתיים, היה מדובר הרבה בשנים האחרונות, כעל פתרון בעית ארץ ישראל כולה, והמטיפים לתכנית זו היו דוקא לא מבין בני־הברית, כי אם מבין הגויים. הקושי שנראה בדרך העברת ערבים מארץ־ישראל היה בעצם מעשה היציאה והעקירה מקום ההשתרשות. מטעם זה נמנעו המנהיגים היהודים מלהזקק לתכנית זו כאמצעי לפתרון, אולם לאחר שהיציאה היתה לעובדה, ושוב לא על דעת היהודים, לא מרצונם ולא עקב מעשיהם, כי אם בעטים של המנהיגים הערבים ושל מלאכי המלחמה שכפו על הישוב העברי, תהיה זאת שגיאה גדולה, מדינית וישובית, לראות בחזירתם את הפתרון לבעית הפליטים ולא לקבל פתרון אחר, רציונלי יותר ויסודי יותר.

5. הפתרון היסודי והאנושי הרי הוא ביישר בם של הנפקדים בארצות ערב אשר בתוכן ביקשו להם מפלט. ארצות ערב, ובפרט עירק, סוריה ועבר־הירדן, אינן מאוכלסות כל עיקר, ולא אחת הדגישו מנהיגיהן שהן זקוקות לתוספת אוכלוסין, כדי לפתח את אדמתן הרבה והרחבה. השתקעותם של ערבי ארץ־ישראל בארצות אלה אינה כדחיקת גר נכרי לארץ זרה לו בלשון, בדת ובאורח־חיים, כי אם כשיבת בן לארצו, לעמו וללשונו. עליהם לא יעברו חיבוטי־הסתגל לות קשים ביותר, ולא עוד אלא שהם עתידים להיטיב לארצות אלה, בהיות הפליטים עשירי נסיון חקלאי ואף תעשייתי שרכשו בזכות היהודים.

6. סידורם של פליטי־ערב בארצות ערב לא יהיה כרוך בקשיים יותר מסידורם במדינת ישראל. אל ויש מקום לשער את ההיפך: ע"י הסדר בינם ובין ממשלת ישראל, ימצאו האמצעים להתבססותם הכלכלית ממקורות שלא יעמדו להם בהיותם במדינת ישראל, הלא הם נכסיהם דלא־ניידי הנטושים, שהאדמה היא עיקר־עיקריהם, באשר סוגים אחרים, כבתים וכמטעים, ששרדו מפגעי המלחמה, ערכם מועט מאוד.

ד. מן הדין, איפוא, שהאדמה הנטושה־הנכבשת תשמש להתנחלותנו הבאה להשלים ולחזק ולבצר את הכיבוש. אבל עם זאת היא צריכה להגאל מידי הנפקד שהיא קנינו, כלומר, יש לשלם בעדה — ראשית, כדי שבתמורתה

כגון האדמה שאינה מעובדת או שאינה ראויה לעיבוד חקלאי. ברם, לרגל הנושא שלפנינו אין לנו ענין בבירור שאלה זו. אבל יש לנו ענין לקבוע מהי מידת האדמה הנעבדת והיעודה להתנחלות חקלאית. מבחינה זו נחלקת האדמה לשלושה סוגים מקובלים: טובה, בינונית וזיכור-רית. הסוג האחרון מכון לאדמת טרשים וחולות וכדומה להם. שאינם ראויים לחקלאות כי אם ליעור. הסוג הבינוני, כולל אדמה שאינה ראויה כיום לעיבוד חקלאי, אבל תצלח לכך אחרי הכשרה. לפעמים גם הכשרה כבדה.

הטבלה הבאה מראה את חלוקת האדמה בכפרים הנטושים לפי הסוגים האלה ולפי השתייכותה:

מאחורי 372 כפרים וחרבות נטושים נעזבו 3.484.600 דונם. המשתייכים:

לערבים	2.958.530 דונם
לממשלה	" 486.750
לגרמנים	" 39.320
סך הכל	3.484.600 דונם

נאמר כאן, משתייכים, ולא כבעלותם, הואיל ובכפרים רבים עוד לא נקבעה הבעלות המוחלטת על כל שטחיהם וודאי הוא שלא כל אדמתם נמצאת בבעלותם של המחזיקים בהם או הטוענים עליהם. להפך, יש מקום להניח, כי חלק ניכר מאדמת הכפרים אין בעלות תושביהם עליו.

טבלה א': מיון האדמה.

השתייכות:	טובה	בינונית	זיכורית	בס"ה
ערבית:	2.070.270 ד'	136.530 ד'	751.730 ד'	2.958.530 ד'
ממשלתית:	" 42.000	—	" 444.750	" 486.750
גרמנית:	" 32.300	—	" 7.020	" 39.320
בס"ה	2.144.570 ד'	136.530 ד'	1.203.500 ד'	3.484.600 ד'

הטבעיים של האזורים שעליהם היא נמנית. בטבלה ב' ממוינת האדמה הטובה לפי שמות האזורים שבמדינת ישראל:

האדמה הטובה הנועדה כיום להתנחלות היא, איפוא, 2.144.570 ד', אבל גם היא אינה בעלת טיב אחיד, כי אם רבת סוגים שערכיהם החקלאיים שונים, והם מותנים בעיקר בתנאיהם

טבלה ב': מיון האדמה לפי האזורים.

האזורים	ערבית	ממשלתית	גרמנית	בס"ה
חוף הים	959.701 ד'	22.430 ד'	22.300 ד'	1.004.431 ד'
עמק יזרעאל	" 128.714	" 1.560	" 10.000	" 140.274
עמק החולה	" 51.847	" 5.700	—	" 57.547
עמק הירדן				
ובית שאן	" 81.274	" 12.010	—	" 93.284
ס"ה בעמקים	1.221.536 ד'	41.700 ד'	32.300 ד'	1.295.536 ד'
הרי הגליל	348.458 ד'	0.300 ד'	—	348.758 ד'
הרי שומרון	" 82.476	—	—	" 82.476
הרי יהודה	" 85.910	—	—	" 85.910
שפלת יהודה	" 331.890	—	—	" 331.890
ס"ה בהרים	848.734 ד'	0.300 ד'	—	849.034 ד'
הכל ביחד	2.070.270 ד'	42.000 ד'	32.300 ד'	2.144.570 ד'

האדמה הכפרית באזור חוף הים, אך לעומתן יש להפחית מהאדמה הכפרית הסמוכה לתל-אביב, יסו, חיפה ועכו כמה אלפי דונם ולצרפם לערים, באופן ששטח האדמה המיועדת להתנחלות כפ-רית יגיע ל-2.170.000 דונם. כל האמור עד כאן מתיחס לחלקה הצפוני של המדינה ואין הנגב כלול בשטחים ההם. בא-

בתחומי שמונה הערים והעיירות שנעזבו מתושביהן הערביים, כולם או רובם, מצויים כמאה אלף דונם, ובשתי עיירות בלבד למעלה מחמישים אלף דונם, שאינם דרושים לתושביהן כעירוניים, גם אם האוכלוסיה שבהן תגדל עשרה מונים מכפי שהיתה לפני העזיבה. כארבע ידות משטחן מיועדות לחקלאות, ואפשר להוסיפן על

קנה. תחומי המדינה יצומצמו מבפנים, כי אדמתה לא תקלוט אותו מספר העובדים הנדרש לשם איזון מבנה הכלכלי והתרבותי של המדינה. גם היום חייבים אנו להיאחזו בכל אזור ואזור, כהר כעמק; כצפון כנגב; למלא את החלל הריק שיצרה המלחמה ועוד יותר מזה, כי למזון שלנו צריך הישוב העירוני, ואם לא אנחנו ניצור אותו — תהא צפויה הסכנה שאחרים ייצורוהו בשבילנו מבחוץ, ואולי גם מבפנים.

המידה ליחידת-המשק המוצעת כאן היא המידה שקבלנו כמותאמת לכוח פריונה של האדמה, לא גדושה ולא מחוקה. היא מתירה נשימת רווחה בתקופת המעבר, שלא להיזקק מיד לאיני טנסיביות יתירה בשלחין ובמטעים, ולהקל על תקציב ההשקעה מצד אחד ועל מומחיותו של המתנהל מצד אחר. היא מקפלת בתוכה אפשרות של צמצום הדרגתי עם הרחבת השימוש בגורמי פיתוח, כדי ליתן כעבור שנים מקום למתנחלים נוספים שיבואו מריבוי טבעי, ואולי גם מקרב יהדות הגולה. יחידת המשק אינה אחידה כמובן; היא משתנית לפי טיב הקרקע, תנאי האקלים, סוגי הצמחים ומציאות מים להשקייה. היא מתחילה ממידת 25 דונם בהרי יהודה ובעמק הירדן, דרך 25—30 דונם בשרון וכדומה לו, 40 דונם בחולה ובבית שאן, 60 דונם בעמק יזרעאל וכיוצא בזה, 80 דונם בדרום ובשפלה עד 200—300 דונם בחלקים מסויימים כנגב. מספר יחידות המ"שק לפי האזורים מסתכם בטבלה ג'.

זור זה לא נקבעו עדיין תחומי הבעלות אף לא גבולי הנטישה. אך אם נוסיף כאן גם את גורם „הפיתוח“, העשוי לשחרר שטחים גדולים, ושמפ"ת הפעלתו נמצא היום בידי ממשלתנו אנו — נוכל לקבוע, לפי חישובים שקולים, שמתוך 1.770.000 דונם אדמת-עירוב טובה שבתחומי הנגב הצפוני העברי — 1.230.000 מזומנים להתחלותנו הגדולה.

הנה כי כן, האדמה החדשה המיועדת להתחלות רבת-מידות שטחה 3.400.000 ד'.

ערכם של האדמה ושל המחומר עליה, שגואלם יהיה צריך לשלם, נאמד ב-65 מיליון ל"י.

מהו כוח קליטתה של האדמה הזאת? אין ברעתנו למדוד עתה במידה המחוקה שנקטנו בשעה שהערכנו את כוחה החקלאי של ארץ-ישראל שלפני השחרור. אנו נאלצנו לתאם את צרכינו המרובים לפי היכולת המצומצמת ששרדה בשבילנו; להשגת מטרה זו היינו נכונים ללכת בשתי דרכים: התדירה לשטחי בור על ידי הכי שרה כבדה שתהפכם לאדמה עידית, והנהגת פיתוח אינטנסיבי קיצוני שיאפשר צמצום יחידת המשק עד המינימום. כיום הזה, ולתקופת שנים לא ארוכה, איננו צריכים להודקק לצמצום יתר, אבל כל האומר למדוד במידה גדושה מצד אחד ולפסול אדמה שאינה עידית במאה אחוזים מצד שני, ביסודה של מדינתנו הוא מקעקע. אם בדרכים אלה גלך נאבד בידינו מה שכבשנו בנש-

טבלה ג': מספר יחידות המשק לפי האזורים.

מספר הישובים	מספר יחידות המשק	השטח בדונם	א. איזורי העמק:
34	3.460	103.711	חוף הים: הצפוני
150	20.000	580.500	התיכוני
46	3.660	293.100	הדרומי
230	27.120	977.311	
29	2.330	140.284	עמק יזרעאל
23	1.840	57.547	עמק החולה
25	2.550	93.284	עמק הירדן ובית שאן
307	33.840	1.268.426	ס"ה בעמקים
			ב. איזורי חחר:
145	8.750	348.758	הרי גליל
20	1.445	82.476	הרי שומרון
57	3.435	85.910	הרי יהודה
69	5.530	331.590	שפלת יהודה
291	19.160	848.734	ס"ה בהרים

ג. הנגב:

25	2.500	200.000	סביבת רוחמה
43	4.350	450.000	חוף הים
32	3.300	355.000	דרך עזה חנות ייזנה
17	1.250	225.000	מזרח-דרום באר-שבע
117	11.400	1.230.000	ס"ה בנגב
715	64.400	3.347.160	הכל ביחד

פרם המועט יכול היה אולי לספק את האפשרויות המצומצמות שהיו לפני מלחמת השחרור, כשהג' שמת הציונות היתה בצינוק של משטר זר. לא כן עתה: הללו, החלוצים לעבודת האדמה, אינם מספיקים ולא יספיקו גם בשנים הקרובות להיא- חז באדמה הריקה המיחלת לעובדים נאמנים, העולים, בעלי המעמד הבינוני בגיל ובמשפחה, חסרים את הידיעה ואת התזון ואת ההכשרה. זהו המצב, ואין להתעלם ממנו; אבל הוא הנותן, או המצרין ליתן עליו את הדעה, להכירו ולהוציא מתוכו את הפתרון לבעיה חמורה מאד.

קודם כל עלינו להכיר ולשנן לעצמנו, שאין לנו שהות. התנחלותנו בכל שטח קרקע פנוי מוכרחה להיות סמוכה לכיבושה. כי אם תושהה ותידחה, הכיבוש לא יהיה כיבוש. כל פתרון הכי רוך בהשגית ההתנחלות גם אם הוא פותר את שאלת חרישת הקרקע וזריעתה, אינו פתרון רצוי. כל פתרון התומך את יתדותיו בעבר ובנסיון העבר הוא כשלון חרוץ. גם את מלחמת השיחרור לא ניהלנו לפי נסיונות קודמים, אלא התאמנו את עצמנו לדרישת השעה והמקום. וגם בהתנחלות החדשה עלינו להשתמש בכל הכוחות והאמצעים העומדים לרשותנו ולכוונם אל המג- מה. הכוחות שברשותנו, במידה שהם מתיחסים לאדם, הרי הם העולים החדשים, והם הם החמר והלבנים, שמהם מוכרח לקום בנין זה, הכפר העברי בהמוניו.

עוקצה של בעיה זו ניטל במקצת אגב המגע הראשון של העולים החדשים עם האדמה. אותן מאות המשפחות, יוצאות בולגריה, רומניה ופולין, ששוכנו בכפרים הנטושים בלי כוונה של היאחזות משקית, מראות סימנים, כי ההנחה „מלכתחלה" על „החומר האנושי" הזה ויחסו הש- לילי לחקלאות, אינה מתאמת. לא שהעולים הללו אינם שוללים את החקלאות, אלא הם תובעים אותה, ולא רק בפה, מן השפה ולחוץ. אלא מוכי- חים הם במעשים שהתואר „חלוצים" נאה להם.

52.840 דונם המהווים את ההפרש שבין הש- טח המסוכם בטבלה זו ובין השטח 3.400.000 ד' הנזכר בפרק הקודם, מיועדים לשיכון פועלים ליד המושבות והשלמת מכסת האדמה לישובים שר- נים, ביחוד בשרון. עם זאת יש להדגיש שעם הת- קדמות הביצוע של דרגות „הפיתוח" וביחוד בנגב, יוכלו להתנחל באדמה זו עוד כשלושים אלף משפחות. בהקימנו את 715 הכפרים העב- ריים נכפול את מספר הכפרים שהיו קיימים וניטשו, אולם את האוכלוסים שיצאו מהם לא נשיג, כי גם אם 64400 משפחות חקלאיות שלנו תמנינה שלוש נפשות למשפחה בממוצע לא תגיע האוכלוסיה החקלאית החדשה אפילו למאתים אלף נפש, ואילו האוכלוסיה החקלאית שיצאה משטח זה מנתה כשבעים אלף נפש יותר.

ה.

אולם גם מספר זה, שאינו רב כשהוא לעצ- מו וקטן הוא ביחס לתוספת האוכלוסיה העברית בשני מיליון נפש, שמדינת ישראל זקוקה לה כיסוד-מוסד, — מעמידנו לפני תמיהה גדולה ומכאיבה: עובדי-אדמה אלה מהיכן נדלם? הן עבודת-אדמה מלאכה היא ולימוד היא צריכה, ולא עוד אלא שגם הלימוד בלבד לא יעמוד לו ללומדה להיות עובד אדמה, אם אין רוחו מטהו לכך, כדי שיוכל להתגבר על הקשיים המזומנים לו מהטבע ומהאדם. וכדי שיהא אדם מחונן בשתי הסגולות הוא צריך הכשרה גופנית ואימון רוחני, וביחוד אימון רוחני, שאצלנו נחשב לגור- רם ראשון במעלה, החל מתנועת בילי"ו ועד חנר- עת החלוץ, שהאימון הרוחני לקבל את עול עבר- דת-האדמה ברצון ובהאבה הביאם להכשרה הגופנית; בראשית היה הרצון, והרעיון, סתם יהודי שעלה ארצה ורגש הגאולה מפעם בקרבו, פנה תחילה לעבודת-אדמה, בה ראה התגשמות חזונו. יצירת המושבה, המושב והקיבוץ יסודה בחזון והמשכה באהבה; והנה בני ישראל ששתו ממעינות אלה ובהם הרוו צמאונם, תמו או שמס-

דשים ובאחריותה. על ההשקעות בציוד המשקי ידובר להלן.

חלק מנטל ההתנחלות רחבת-המידות יפול גם על המעמד הבינוני בעל האמצעים. כאלה מצויים בין העולים החדשים, ועוד יותר בין היהודים שאינם נתונים תחת לחץ ההכרח לעלות מיד, אבל בדעתם וברצונם לעלות ולהשתקע בישראל ודוקא כחקלאים. זהו אותו פלג שזרמו מקר ממעין זושן, אשר נפתח בראשית התנועה של חובבי-ציון: יהודי יושב במערב ולבו במזרח ורוצה להכין לו אתונה או נחלה בארץ-ישראל. זורם לו פלג זה בעקוב ובמישור, מתגלה ונעלם. עתה, דומה, חוזר ומתגלה: מורגשת תנועה בין יהודי ארצות אנגלו-סכסיות להקים נחלה בישראל. התנועה עודנה קלה, אבל באירגון שיטתי ומכוון אפשר יהיה להגבירה. יש לגייס את ה"מעמד הבינוני" הציוני למילוי חובתו בגופו ובממונו, בהגשמת הציונות ובביצור המדינה ע"י כיבוש האדמה בהתנחלות. החלק שעליו לקחת צריך להיות כעשרה אחוזים ממספר המשפחות המתנחלות על "האדמה החדשה", או לפחות כ־5000 יחידות משק.

שותפים פעילים להגשמת תכנית ההתנחלות ימצאו בודאי משורות צבא ההגנה לישראל. פעולת ההסברה ל"אירגון גופים מועמדים להת"י שבות" הנעשית בגודדי הצבא אינה לשוא. את ה"גרשמים" מונים כבר באלפים ויש אומדים אותם לשתי רבבות כמעט. אין לקבל את המספר הזה כיצבי, גם אם יהיו רשומים "על נייר", כי הדרך מן הרישום אל ההגשמה עקובה פתלתולי שיקולים ורצונות, פיתויי עיר — וגם הדהודי געגועים ל"בית" בנכר, בקרב המתנדבים מחוץ לארץ. אולם התמדת ההסברה מצד אחד והכשרת תנאים להתנחלות מצד אחר יביאו בסופו אלפי חיילים משוחררים אל הכפר. עלינו להציב לפנינו כמטרת חובה שמספר הצבא שיתנחל בכפר הח"דש לא יהיה פחות מעשרת אלפים יחידות-משק. ועוד נשאר מקום כבוד לחלוץ הצעיר אשר בשורות הנוער העובד לכל זרמיו, גם בישראל וגם בארצות הגולה. כל שלושת האלמנטים שנוכרו כמועמדים להתנחלות רחבת-המידות לא יהיו נכונים, נכונות נפשית, להטיל על גבם את משא החלוציות בכיבוש איתני הטבע העומדים בדרך התנחלותנו באזורים מסוימים, כנגב, כמסדרון וכחלק מההר. רק החלוץ מדעת ומכוונה המטפח בקרבנו את הסגולה, מזיגת חזון ומעשה, לחתור בעקשנות אל משאת-נפשו, רק הוא יקרא

אחיותם כמעדר ובאת לחפור באדמת ה"חקורות" — אלה הגינות שליד הבתים — ולזרוע בהן ירקות. בלי שמישהו עוררם לכך, ובשעות הפנאי שאחרי העבודה השכירה, שכירת בהמות-עבודה מהמושבה הקרובה כדי לחרוש את הכרם הנטיש בלי שמישהו יתן לו "תקציב" לכך, קריאתם החוזרת ונשנית אל ה"מוסדות המישיבים" — "תנו לנו אדמה ונעבדה!"; העובדות שבעלי מלאכה מנוסים ששכר גבוה מוכטח להם בתל-אביב, מזניחים את מקצועם וזוכרים בכפר בכור נה להשתקע בו ולמצוא פרנסתם מעבודת-אדמה — כל אלה מרמזים כי לא אלמן ישראל מגילוי-י"ם, "בילויים" כמעט גם בין עולי שארית-הפליטה בימינו.

אכן, פלא הוא כפלאים אחרים שהראינו לדעת, מבלי ששיערנום מראש, בעמדנו כמערכת מלחמתנו ובשבתנו על אֶבְנֵי-הולדתה של מדינתנו. ואולי לא פלא הוא, אלא נחלת מאש-מולדת קדומה שהיתה כאילו לוחשת בלבות היהודים תחת שכבות הרמץ של פורעניות הגלות, אך משנשבה עליה רוח הארץ התלקחה היתה ללהבה מהממת ומצרפת? ודאי ששיבתם בכפר הועילה בהרבה לגילוי קשר זה אל האדמה, ומובטחני, שאילו היו נשארים בג'בליה או בתל-אביב, לא היתה רוח הארץ חודרת אל מתחת לשכבות ללבות את יצרי-האדמה. אם כך הדבר, הרי יש לסייע בכל הדרכים האפשריות בידי השבים למקורם שימצאוהו ויאחזו בכפר העברי. המאמץ הזה צריך להיות גדול הן בכיוון להדרכה ולאיוון והן בכיוון לסידור המשק באופן ממשי. כי אֵל נא נתן מקום לסכנה אחרת הצפויה לנו: סכנת-אשליה, "שאם כן הדבר, הרי הענינים יס' תדרו מאליהם". מבין שורות העולים עלינו להרציא לפחות שלושים אלף משפחות, כדי מחצית המספר הדרוש ליישוב האדמה החדשה, ויבול זה לא יושג בנקל ומאליו אלא ע"י תרישה עמיקה ומתמדת — הסברה, אירגון, אימון והכשרה; וזריעה במועדה — ציוד מלא ליצירת התנאים והכלים היסודיים, שבלעדיהם לא יכון משק חקלאי. יש להקים מיד חבר מדריכים לכל מקצועות המשק ולאירגון המבנה החברותי שהמתנחלים יבורו לעצמם, מבלי לכפות עליהם כל תורה שהיא, מלבד תורת היהודי עובדי-האדמה בארצו ובמולדתו. חבר זה יגויס מבין ותיקי החקלאים שלנו, בקיבוץ, במושב ובמושבה, ויהיה כפוף לסדר ולתחוקה שיקבעו על ידי המוסדות, אשר ישאו בהגשמת התנחלותם של העולים הח"ד

למשימה זאת. שורותיו גם הן לא תהיינה מוער-
טות, ולא במאות יספרו כי אם באלפים, וברבבות.
להם ישבר ביחוד הנגב.

טבלה ד': כיוון המתנחלים לסוגיהם.

סוגי המתנחלים	חוף הים	עמקים	הרים	הנגב	בט"ה מפחות
עולים חדשים	17.000	1000 י"מ	7000 י"מ		25.000
מעמד בינוני	4.000	"	1000		5.000
חיילים משוחררים	4.000	"	4000		10.000
נוער חלוצי	2.120	"	7160	11.400	24.400
ס"ה	27.120	"	19160	11.400	64.400

תקופת התקציב, בשנה התשיעית, היינו בשנת 1957.

ד. יישוב בעלי מקצוע בתוך הכפרים לא יהיה חל על התקציב ההתישבותי.

ה. יישוב הנגב על 117 הישובים (כוללים את הישובים הקיימים) צריך להיגמר בתוך שלוש שנים; בהתאם לכך יש לכוון את הגשמת תכנית המים שלב א', שלפיה יסופקו לנגב חמישים מילי-יון ממ"ע מים כדי השקות מאה ועשרים אלף דונם, או אלף דונם לכל ישוב, שהם מחצית השטח. הספקת מים למחצית השניה, שמקורה הירקון, תוגשם בתקופת שלוש השנים שאחר כך. ו. התקציב ההתישבותי, לפי האזורים, המי שמש כבסיס למימון ההתנחלות, מפורט בטבלה הבאה.

ט ב ל ה ה'

התקציב ההתישבותי ליחידת משק לאזורים	האזור	תקציב א'	תקציב ב'
חוף הים	2,500 ל"י	1,100 ל"י	
עמק יזרעאל	2,300	800	
בית שאן ועמק הירדן	2,300	800	
ההר	2,250	800	
הנגב	3,200	1,800	

הכדל שבין חוף הים והנגב הוא בהשקעה למים, אשר בנגב תעלה לכל יחידה ב־700 ל"י יותר.

ז. התקציבים לצידוד מלא (תקציב א') יקבעו לפי סוגי המתנחלים כך:

1. לעולים חדשים $\frac{3}{4}$ — תקציב א', $\frac{1}{4}$ תקציב ב'
2. למעמד הבינוני $\frac{1}{5}$ — " " "
3. לחיילים משוחרר $\frac{2}{3}$ " " $\frac{1}{3}$ " "
4. לנוער החלוצי $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ " "

לדוגמה: ישוב בן שמונים יחידות משק, אם הוא של העולים החדשים יקבל תקציב א' ל־60 יחידות ותקציב ב' ל־20 יחידות; אם הוא של המעמד הבינוני יקבל תקציב א' ל־16 יחידות

התנחלות העולים החדשים באזור ההר — מכוונת בעיקרה לגליל העליון; התנחלותם של החיילים המשוחררים באזור זה מכוונת במקרה לפרוודור ירושלים.

ו.

אדמה כאן ומתנחלים כאן ואף על פי כן לא הושג עדיין הפתרון לבעית ההתנחלות החדשה, אם האמצעים הכספיים לא ימצאו לשם מימון ההשקעות הנדרשות לביצועה; וההשקעות אינן מועטות בהתחשב עם מחירי החמרים ושכר הע"בודה הגבוהים מאוד. בשעה זו, להלן מובאים מספרים על ההשקעה הכספית ומסומנים המקור רות שמהם תבוא, אך קודם לכן ברצוננו לקבוע אילו הנחות שעליהן נבנים התקציב והמימון.

א. בשום ישוב ובשום סוג מתנחלים לא ינתן תקציב לצידוד מלא לכל מספר המתנחלים, אבל ככל ישוב ובכל סוג מתנחלים יסופק צידוד מלא לחלק מהמתנחלים. ליתרם יסופקו מכסת הקרקע וצרכי ההשקאה — בישובים שמשקם יעמוד על שלחין; או לצרכי המטעים, אם אלה יהיו הענף העיקרי במשק, כגון באזור ההר. לפי זה מחולק התקציב ההתישבותי ל־א — צידוד מלא, רב — צידוד חלקי.

ב. התקציב לצידוד מלא צריך להינתן כמשך שלוש שנים מוזמן העליה על הקרקע. התקציב החלקי — במשך שנתיים, לפי זה תהיה תקופת ההתבססות חמש שנים.

ג. ההתנחלות במסגרת התכנית הזאת, 64.400 משפחות, הימשך חמש שנים ולפי סדר זה:

בשנת 1949	15.000 משפחות
בשנת 1950	" 15.000
בשנת 1951	" 12.500
בשנת 1952	" 12.500
בשנת 1953	" 9.400

64.400 משפחות

לפי זה היגמר תקופת ההתבססות, היא

רבה. ולכן יש להגדיל בהם את התקציב א' בכמה יחידות. העולים החדשים יימנו ברובם הגדול עם הסוג הזה, ולפיכך נקטנו לגביהם אחוז של 75% מקבלי תקציב א'. אחוז הנכאים לתקציב א' בקרב החיילים המשוחררים גדול גם הוא מזה שבקרב הנוער החלוצי, בשל שירותם בצבא ההגנה לישראל.

ח. החסר להשלמת התקציב ההתישבותי לפי הסכימה שלפנינו יושג כהלואות לזמנים ארוך כים מאת בנקים. הסכום הכללי, כפי שיבורר להלן, אינו גדול בהשוואה להשקעה כולה, והבנקאים יהיו מעוניינים בנתינת ההלוואות, אם לא ינסד בינתיים בנק חקלאי-התישבותי.
על סמך ההנחות שלמעלה מסתכם התקציב להתנחלות החדשה בטבלה הבאה.

השאר צריך לבוא מאמצעיהם הם או בשיתוף עם הלואות בנקאיות; אם הוא של חיילים משוחררים ינתן תקציב א' ל-54 יחידות ולשאר תקציב ב'; אם הוא של הנוער החלוצי יקבלו 40 יחידות תקציב א' ועוד 40 תקציב ב'.

איהספקת תקציב התישבותי במלוא הצידוד ובמלוא מספר המתנחלים מבווארת בנימוק כספי. אין האמצעים הכספיים של המוסדות המישיבים היונקים מתרומות יכולים לספק את הכל. אבל גם נימוק חברתי-כלכלי יש כאן: המתנחל חייב להביא, מלבד כוחו ואונו ורצונו, גם מכספו, אם בתסכונות ואם בהלוואות. בישובים הקיבוציים והקבוצתיים ובמושבים השיתופיים סידור זה סבור ומקובל, לא כן במושבים הפרטיים. שאין פרט אחד בונה את חברו, וקשה סידור זה במידה

טבלה ו': התקציב להתנחלות לפי סוגי המתנחלים.

ס"ה	תקציב ב' מס' המשפחות ל"י	תקציב א' מס' המשפחות ל"י	האזור	סוג המתנחלים
36.550.000	4.675.000=4250	31.875.000=12750	חוף הים	א. עולים חדשים
1.925.000	200.000= 250	1.725.000= 750	עמקים	
13.212.500	1.400.000=1750	11.812.500= 5250	הרים	
51.687.500	6.275.000=6250	45.412.500=18750	ס"ה	
	8.862.500			הסכום להשלמה
2.000.000	— =3200	2.000.000= 800	חוף הים	ב. מעמד בינוני
450.000	— = 800	450.000= 200	הרים	
2.450.000	— =4000	2.450.000= 1000	ס"ה	
	9.800.000			הסכום להשלמה
				ג. חיילים
8.180.000	1.430.000=1300	6.750.000= 2700	חוף הים	משוחררים
3.625.000	520.000= 650	3.105.000= 1350	עמקים	
7.115.000	1.040.000=1300	6.075.000= 2700	הרים	
18.920.000	2.990.000=3250	15.930.000= 6750	ס"ה	
	4.680.000			הסכום להשלמה
3.816.000	1.166.000=1060	2.650.000= 1060	חוף הים	ד. נוער חלוצי
5.826.000	1.488.000=1860	4.338.000= 1860	עמקים	
10.919.000	2.864.000=3580	8.055.000= 3580	הרים	
28.500.000	10.260.000=5700	18.240.000= 5700	הנגב	
49.061.000	15.778.000=12200	33.283.000=12200	ס"ה	
	17.505.000			הסכום להשלמה
122.118.500	24.413.000=25700	97.075.500=38700		הכל ביחד
	40.847.500			הסכום להשלמה

הן מפאת ערכו של היער בארצנו החשופה לשמירת האדמה ולהגנת החקלאות והן מפאת העבודה שתסייע לאימון עולים בעבודת-אדמה ולקיומם בתקופות המעבר שבין עליתו על הקרקע ובין התבססות משקו. ליעור הנכסף על אלפי דונמים יידרש לפחות חצי מיליון ל"י לשנה.) מאחורי המחלקה להתישבות נגדרת גם קופה של חובות כלפי המתנחלים הישנים, המצטרפים למיליונים, והלא המחלקה להתישבות ניוזנה מהכנסות הסוכנות היהודית, וזו — נטל העליה והקליטה רובץ עליה וירבץ עוד יותר בשנים הקרובות עם הגברת עלית היהודים, שלהם המדינה מצפה. ברור איפוא, ששתי הקרנות לא תוכלנה לקבל עליהן התחייבות על תשלום 175 מיליון ל"י (110 מיליון להתנחלות + 65 מיליון בעד קרקע) בתקופה הנידונה, גם אם ההכנסות מהתרומות לא תרדנה מאותו שלב בו הן נמצאות מאשתקד והשנה; והלא דבר זה אינו אלא משאלה ומשאת-נפש שאין איש מאמין בהתגשמתה. ההכנסות בודאי תופתחנה ואין להתעלם מסיכוי שלילי זה. לפיכך נראה הדבר שאם נטיל על המחלקה להתישבות תקציב שנתי להתנחלות זו בסכום של 3 מיליון ל"י, כחלק מהתקציב לקליטת עולים, יהיה הדבר מניח את הדעת. וכן אין להטיל על הקרן הקימת תקציב שנתי לשני הסעיפים, תשלום בעד קרקע והשתתפות בהוצאות התנחלות, יותר מאשר 7 מיליון ל"י. במשך 9 שנות הביצוע של תכנית זו יכנסו איפוא, משתי הקרנות, 90 מיליון ל"י לעומת 175 מיליון, הרי שיהיה גרעון בסך 85 מיליון ל"י, ואת הגרעון הזה אי-אפשר למלא בלתי אם במלוה בנקאי, בשוק הכספים שבחוץ-לארץ. מלוה של 100 מיליון ל"י שכספו ינתן במרוצת חמש-שש שנים לפי צרכי ההשקעה בהתנחלות ובקרקע, ופרעונו יתחיל כעבור עשר שנים במשך עשר עד שתים-עשרה שנה — זהו הפתרון למימון ההתנחלות במסגרת המדינית. אם את המלוה תקבל ממשלת ישראל בערבות הקרן הקימת וקרן היסוד, ובריבית נורמלית 3%—4, — יהיו יהודים בעלי הון רבים שייענו לו, גם בארצות הברית גם באנגליה וגם בדרום אפריקה, ודוקא אם נבוא אליהם בתביעת סכומים גדולים בצורה זו, ודוקא עכשיו. ההכרח לבנות את מדינת ישראל בזמן הקרוב על אשיות איתנות, היינו יהודים רבים ועובדי אדמה, יביא לידי גילוי היכולת, באדם ובכסף, להגשים את התכנית הזאת במלואה.

מהטבלה הזאת אנו למדים, שהון ההשקעה לכל יחידה במוצק בקרב העולים החדשים הוא, בשלימותו, 2422 ל"י ואילו התקציב הניתן להם הוא 2067.5 ל"י כלומר 85.3%; ההשקעה לכל יחידה במוצק אצל החיילים המשוחררים היא 2360 ל"י והתקציב הניתן להם הוא 1892 ל"י היינו 80.1%; לגבי הנוער החלוצי הון ההשקעה הדרוש לכל יחידה במוצק הוא 2728 ואילו התקציב המיועד להם הוא 2010 ל"י ז. א. 70% (אכן המתנחלים מימים עברו ודאי יכולים הם לקנא גם בסוג האחרון).

ראינו לעיל שהון ההשקעה בביצוע ההתנחלות החדשה עולה לכדי (122.118.500 + 40.847.500) = 162.966.000 ל"י. יש להוסיף לסכום זה עוד 5% להוצאות הנהלה, הדרכה, חיפוש מיס, תכניות השקאה וכדומה, והרי בסך הכל סכום של 171.108.000 ל"י, או במספרים עגולים — 172 מיליון ל"י. את הסכום הזה יש להשיג ממקור רוח אלה:

א. מהמעמד הבינוני, הון עצמי בגובה של 50% או	6 מיליון ל"י
ב. מהממשלה, הלואה התישבותית מכספי הרכוש הנטוש שייגבה בתורת פיצויי-מלחמה,	20 מיליון ל"י
ג. מבנקים, הלואות למתנחלים להשלמת החסר בתקציב המוסדות	36 " "
ד. מהקרן הקימת לישראל, השתתפות בתקציב א' בשלרשת סוגי מתנחלים ובתקציב ב' בנגב, לפי הנהוג עד כה	35 " "
ה. מקרן היסוד, חמחלקה להתישבות	75 " "
בס"ה	172 מיליון ל"י

הסכום 110 מיליון ל"י המוטל על שני המוסדות המישיבים הוא גדול מכפי יכולת הכנסתם המשווערת, אם הוא ידרש בתקופה של חשע שנים, שהרי מלבד הוצאה זו עמוסים שני המוסדות חובות לפרעון בסכומים גדולים. הקרן הקימת לישראל תהא חייבת לשלם את הסך 65 מיליון ל"י בעד האדמה החקלאית החדשה, מלבד סכומים לא מיצעים בעד אדמה עירונית ובעד פעולות אחרות שמתפקידה לעשותן, כגון יעור, הכשרת קרקע והשבחתה. (ליעור בקנה מידה רחב נהיה זקוקים בשנים הבאות עלינו,